

მუსხივი ვაჟი

რუსთაძე

Handwritten initials and marks

1814-1887

† 24 აქტობერს

დიმიტრი ივანესძე

შ ი ზ ი ძ ნ ი

თბილისი

1887

1126

1814-1887

+ 24 ოკტომბერი

დიმიტრი ივანესძე

შ ი ზ ი დ ნ ი

36441

3. უყნაშ
შეკრები

(1126)

ტფილისი

1887

Дозволено Цензурою Тифлисъ, 6-го Ноября 1887 г.

სახსოვრად დიმიტრი ყიფიანისა

25-ს წარსულს ოკტომბერს ტელეგრამად გვაცნობა შემადრწუნებელი ამბავი.

შაბათს საღამოს ქალაქ სტავროპოლში გამსეცებულ ავასაკებს მოუკლავთ თავის სადგომში დიმიტრი ივანეს-ძე ყიფიანი.

ამ შემაშფოთარმა ამბავმა ერთის საათის განმავლობაში მთელი საქართველოს ზურგი მოჭფანა და ძირამდისინ შეარყია და შეაშფოთა ყოველი ქართველი კაცის არსება.

ზირველს სანებში არ ვის გვჯეროდა ეს მსეცური მკვლელობა, არ გვჯეროდა იმიტომ რომ ასეთის მოულოდნელის თავსარ დაცემით

გონებას შესწევითა თავისი ჩვეულებრივი მო-
ძრაობა, გრძნობანი მიჩლუნგდნენ.

ყველას, თითქოს, ისრე ღრმად—სულის სა-
ძირკვლამდინ—გამაქვავებელის მწუსარებით მომ-
წამლავი გესლით ჩაეწვეთათ ეს ამბავი გულის
იმ საიდუმლო კუნჭულში, სადაც დიდი დრო-
იღამ სასსლ-სორცსე გამოსასულიყო დიმი-
ტრი ყიფიანის ნათელი და დიდებული სასე-
ლი, მაგრამ საწარელი ამბავი ყველასათვის
გახდა საეჭვო.

დიას, დიმიტრი ყიფიანი მოკვდა... მო-
კლეს!...

დიმიტრი ყიფიანი დაიბადა სოფელში ქვე-
შხედში 1814 წელსა.

თექვსმეტის წლის არც კი იყო, როდესაც
სწავლა შეასრულა მაშინდელს „კეთილ-
მოზილთა სასწავლებელში“, რომელიც ბო-
ლოს გადაკეთდა დღევანდელ პირველ კლასსი-
კურ გიმნაზიათ, და სწავლის დამთავრების
უძალვე როგორც ნიჭიერი და პატიოსანი უმა-

წვილი კაცო იგი დანიშნეს იმავე სასწავლებლის მასწავლებლად.

ამ სასწავლებელში ეიფიანს დიდი ხანი არ დაუეცია. სამის წლის განმავლობაში ის ასწავლიდა „კეთილშობილთა სასწავლებელში“ ოთხს საკანს: არითმეტიკას, გეოგრაფიას, ქართულს და რუსულს ენებს. აქედამ აშკარად სჩანს, რომ ის იმ ხანებში შესაფერადნასწავლი და განათლებული იყო. დიმიტრი თავისუფალ დროს თვითონ სწავლობდა, თავის დაუღალავის შრომით და მეცადინეობით განვითარდებოდა სწავლასა და მეცნიერებაში.

როგორც ზემოთ ვსთქვით დიმიტრი ეიფიანი დიდს ხანს არ დაჩინილა მასწავლებლად განა შესაძლებელია მასწავლებლის ვიწრო ფარგალში მოეთავსებინა თავის სიცოცხლე იმ ბუნებით მდიდარს ჭაბუკს, რომელსაც ყოველის სისხლის წვეთში საზოგადო საქმისათვის შრომის სურვილი უდუღდა, რომელიც ერის და ქვეყნისათვის მხედ იყო

მსხვერპლად შეეწირნა თვისი აწმყო მომავალი და თვით საუვარელი სიცოცხლე სასოგადოების და ხალხის სამსახურში.

არა და არა!...

ასევე მოხდა კიდევცა. 1834 წ. არა სრულწლოვანი (20 წლის არ იყო) დიმიტრი ეიფიანი ბევრი იმ დროინდელი მოწინავე ჰირთა შორის გაგზავნილ იქმნა თვის სამშობლოდამ რუსეთის ჩირდილოეთ შორეულ გუბერნიასში ქალაქ ვოლოკდაში.

ვოლოკდაში ის შევიდა სამსახურში გუბერნატორის კანცელარიაში და ორის წლის განმავლობაში ძრეულ წინ წავიდა. ამ სამსახურში ეიფიანმა დიდი ნიჭი, ცოდნა და მეცადინეობა გამოიჩინა, რის გამო იმპერატორმა დააბრუნა საქართველოში და 1837 წელს თებერვალში დიმიტრი გადმოიყვანეს თბილისში სასტატისტიკო კომიტეტის საქმის მწარმოებლად.

სამშობლოში მისი სამსახური საოცარის სისწავით მიდის.

სასტატისტიკო საქმის მწარმოებელის თანამდებობიდან ეიფიანი ძალე დანიშნეს სეკრეტრად იმერეთის მმართველთან. აქ დიმიტრი ეიფიანმა გამოიჩინა დიდი კაცთ მოყვარეობა და ვინ მოსთვლის სიკეთეს მისგან ჩადენილს ამ თანამდებობის აღსრულების დროსა! საკმარისია მხოლოდ ის გარემოება მოვიგონოთ რომ მაშინ იმერეთში დიდი შფოთი იყო ასალი წესების შემოღებით მთავრობისაგან და მხოლოდ დიმიტრი ეიფიანის წყალობით ასცდა ბევრი მაცთურება იმერეთის დიდს უბედურებას.

1839 წ. ეიფიანი გადმოიყვანეს ისევ თბილისში მთავარ-მართველის კანცელარიაში.

აქედამ იწყება დიმიტრი ეიფიანის ნაყოფიერი შრომა სსვა და სსვა დაწესებულებათა სამსახურში. თანამდებობა მისი იყო, დიდი აგრეთვე მისი გავლენა და აქედამ სამსახური თავის ქვეყნისათვის.

ვორონცოვის ნამესტნიკობის დროს დანი-
შნეს ეიფიანი მთავარ მართებლის სამარჩე-
ვლოს კანცელარიის მართველად; შემდგომ ნა-
მესტნიკმა მურიავიოვმა დანიშნა მთავარ-მართე-
ბლის კანცელარიის მმართველად შჩერბინინის
ხლაგას; მხოლოდ შემდგომ დანიშნა მთავარ-
მართებლის სამარჩევლოს წევრად.

მთავარ მართებლის სამარჩევლოში (**CO-
ВЪТЪ**) დიდის ნაბიჯით მიდიოდა ეიფიანის
სამსახური სხვა და სხვა ხარისხებამდინ. არ
არის არც ერთი ადგილი და კუთხე საქარ-
თველოში, სადაც დიმიტრი ეიფიანი არ ყოფი-
ლიყო დანიშნული მთავრობისაგან როგორც
ჭკვიანი და ნიჭიერი კაცი. იმერეთი, სამე-
გრელო, გურია, ქართლი, კახეთი უველა
იცნობენ დიმიტრი ეიფიანს. ასე მიდიო-
და მისი სამსახური 1862 წლამდე. ხოლო
ამ წელს მაშინდელმა ნამესტნიკმა თავ. ბარა-
თინსკიმ დანიშნა აჭყუნათ მცირე წლოვნების

გამო შეგრედიის მთავრის შვილებიანა ყველა
მათ მამულსედ სამეგრელოს სამთავროში.

1830 წლიდამ მოყოლებული 1863 წლამდე დ. ეიფიანს აუსრულებია ათასგვარი თანამდებობა.

ამ ოცდა ცამეტის წლის სამსახურის დროს დ. ეიფიანს არ მოუწუნია არც ერთი დღე არც ერთი სხათი, მაგარი და მტკიცე სულით იგი მხნეთ ასრულებდა თავის მოვალეობას, მაგრამ ისე ვი არა, როგორც ჩინოფნიკი, არამედ როგორც ჰატიოსხანი კაცი და დაუცხრომელი მოღვაწე.

არვის არ გაუგონია მისგან არც ერთი საწუენი სიტყვა, არც ერთი უსამართლო ქცევა. ჰატიოსხნება და სიმართლე, აი ეს იყო მისი კვა მისი კანონი.

1864 წელს დიმიტრი ეიფიანი თბილისის გუბერნიის თავად აზნაურობამ ამოიწინა თავის წინამძღოლად.

ამ ახალს და მისთვის საყვარელს თანამდებობასე სრულიად გაძალა ფრთები დიმიტრი ეიფიანის სიუვარულმა სასოგადო საქმიანთვის, აქ დ. ეიფიანის სასოგადოებრივი გრძნობა

უმაღლეს წერტილამდინ აღმაღლდა. სანამ ქართველობა იქნება ეოვლად შეუძლებელია დავიწყება ეიფიანის მარშლობისა, რადგან ამ სანებში დ. ეიფიანი შეუდგა თავისაგან შობილი აზრის შესრულებას სათავად-აზნაურო ბანკის დაარსებას, რომელიც კიდევ შეასრულა, დიდის ღვაწლისა და მეცადინეობით გუბერნიის მარშლად ეიფიანი დაჩჩა 1870 წლამდე.

თავი დაანება თუ არა გუბერნიის მარშლობას დ. ეიფიანი თბილისის საქალაქო საბჭომ (დუმამ) ამოიჩჩია ქალაქის თავად. ამ თანამდებობასუდაც დ. ეიფიანს არ ვინ დაუდარება.

ეიფიანი ზირველი ქალაქის თავი იყო და ამიტომ ადვილად წარმოსადგენია რამდენი შრომა, სიბეჯითე და შეუდრკელი სასიათი უნდა რომ ახალი საქმე მოამინაუროს კაცმა.

ამ თანამდებობასუ დიმიტრი ეიფიანი ისე კულწოჴელად მსნედ და დაუცნრომელად მუშაობდა. მის გამკებლობის დროს ქალაქს ბევრი სიკეთე დაეტყო. თბილისს მცხორებთ არასოდეს არ დაავიწყდებათ დიმიტრი ეიფი-

ნი და მისი უანგარო სიკეთე 1879 წელს
დიმიტრმა თავი დაანება ქალაქის თავობას.

ამის შემდეგ ჰატოვცემული მოხუცი სხვა
და სხვა სასოგადოების სულის ჩამდგმელი და
წინ მწველად გამოდის სასოგადო ასპარეზზე.

ამ ორის წლის წინეთ ქუთაისის თავად-
ასნაურობამ დიმიტრი უიფიანი ერთხმად აირ-
ჩიეს თავის წინამძღოლად ამ თანამდებობის
აღსრულებას იგი ჩვეულებრივის სიმართლით
და სიმტკიცით დაადგა, სოლო მარშლობა
მისი ხან მოკლე იყო. მარშან იგი გარდასა-
ხლდა სტავროპოლის ქალაქში, საიდამაც,
როგორც სმები ისმოდა, უნდა დაბრუნებული-
ყო ამ თვის ბოლოში, მაგრამ...

მაგრამ უწმინდურმა ხელებმა ბოლო მოუ-
ღეს იმ კაცს, რომლის მსგავსი ამ ასის წლის
განმავლობაში ქართველები არ გამოსულან და
ვეჭვობთ რომ ახლოს მომავალში კიდევ გა-
მოჩნდნენ!...

არ არის ისეთი მცირედი საქმე საქართ-
ველოში, არ არის ისეთი მცირედი დასაწყი-
სი ჩვენს ქვეყანაში, რომელშიაც დიდი და

უპირველესი მონაწილეობა არ მიეღოს გან-
სვენებულს დიმიტრის!

ჩვენი სათავად-აზნაურთ ბანკი პირველი
შვილია დიმიტრისა მას არ დაუტოვებია არც
სახლობა ქართლ-კახეთში, რომ სედ არ მის-
დგომოდეს და არ დაეჯერებინოს ჩვენი მუშა-
ძულენი ბანკის სარგებლობაში და ასე არ
მოეგროვებინოს ბანკის მწარმოებისათვის სა-
ჭირო ფულები.

ჩვენი სათავად-აზნაურთ შკოლა დამოუ-
კიდებელი შედეგია დ. ყიფიანის მეცადინეო-
ბისა, მისის დაუფასებელი ღვაწლისა. ბანკის
წყალობით შკოლას არსებობის საშუალება
აქვს...

წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგა-
დოება, მისის სკოლებით, დრამატული სა-
ზოგადოება მისის სამუდამო თეატრით და
დასით სულ დ. ყიფიანის სიმსწევით, მისის
სიხსლით და ოფლით არიან დაარსებულნი,
ფესვ მოდებულნი და წელში გამავრცელებულნი!

აიღეთ მწერლობა, აქაც როგორც უკვლავ
საქმეში განსვენებულს ყიფიანს დაუვიწყარი
შრომა მიუძღვის

განსვენებულმა კარგათ იცოდა უცხო ენები და განსაკუთრებით ფრანციზული მისის კალმის და მარჯვენის წყალობით ქართულ საზოგადოებას საძუალება მიეცა გაეცნა გამომჩენილი ევროპელი გენიოსები; შექსპირი, მოლიერი, მილერი და სხვანი.

რა არის ისეთი ჩვენში, რასაც არ ეტყობოდეს დიმიტრის დიდებული ნიშანი?

სწავლის, მეცნიერობის, ხელოვნების და მრავალ სხვა საგნების ჭაპან-უღელის ძველი დიმიტრი ყიფიანი იყო და ვეელა ამ ღამიანისაკან აუტანელის ტვირთ ქვეშ მოხსენჯილს დიმიტრის არც ერთსეულ არ ამოუქმენია, არც ერთსეულ არ ამოუკვნესია.

დიან, იგი იყო რადაც დევ-კმირი, უცხო ქმნილება, აღსავსე მხნეობით, ჰატოლსნებით სიმართლით და განუზომელ სიყვარულით!..

დიდებული სულით და გულით იგი დიდებულ იყო კაცთა მორის თავის საქმეებით, მეუღრეკელის ხანიათით დაუსედეელის სიმტკიცით!..

ამდენი საქმენი დიმიტრი ყიფიანის ხელით მოძენებულნი რა თქმა უნდა მიეწერება

მისს საოცარს ხასიათს ჩვენ ვაძობთ საო-
ცარს იმიტომ რომ ამ ჩვენს დროში დიმი-
ტრის ხასიათის მქონე პრიელ იშვიათი მოვ-
ლენაა. თქმა და საქმე ერთი იყო დიმიტრი-
სთვის იგი ჰატარაობიდანვე იყო დაჩვეული
დაბრკოლებათა ძლევას, თავის აზრების გან-
ხორციელებას, თუნდაც რომ მაკ განხორციე-
ლებისათვის უბედურება და ჭირი სწევოდა.
მისი ხან გრძლივი სიცოცხლე განუწვევტელი
შრომა და დაუსეველი წინ მსვლელობა ბეჯი-
თი გამარჯვება იყო.

ერთხელ ემაწვილობიდანვე დაჩვეული
მტკიცე ნაბიჯებს ცხოვრების მოედანზე იგი
სიბერეშიაც მსნეთ და დაუღალავად მარჯავ-
და ეკლიან გზას და ჰირნათლათ აღიოდა
დიდების მთაზე საიღამაც მედიდურის სიუვა-
რულით გადმოსცქეროდა ერსა და ქვეყანას
თითქოს იწვევდა მათ თავისაკენ, თითქოს
ეუბნებოდა მათ: შვილებო იმროძეთ, იმეცა-
დინეთ, შრომაშია ბედნიერება სულისა, მეცა-
დინეობაშია ბრწვინვალე მოძავალი ქვეყნისა!

ღვაწლი დადებული დ. ეიფიანისაგან
ჩვენთვის და ქვეყანასე სწორედ რომ დაუთა-

სებელია, იმის თვალ-წინ და თითქმის იმის
ხელში აღსრდილან ორი ახალი თავობა, რო-
მლის წინა-მძღოლელი, უბედურებაში გამამ-
სნეველი და მასწავლებელი იყო თვით დ.
ვიფიანი.

დიმიტრი ვიფიანის უპირატესობა უველა
საქმეში და საზატო მნიშვნელობა ჩვენში ერ-
თი ათად ორკუცდებს იმ გარემოებით, რომ
იგი სცნოვრებდა მაშინ როდესაც კერძო ზი-
რს და სასოგადოთ მთელს სასოგადოებას შე-
მოფარებული აქვს ვიწრო მოედანი თვით მო-
ქმედებისა, რომელის გადაცილება დაუსჯელად
არ ვის შეუძლო.

იმ დროს როდესაც ეროვნების ჩვეულებ-
რივი მიმდინარება წარმატებისაკენ როგორმე
შეჩერებულია, როდესაც თვით სიუვარული
ერთისადმი და სიმპულვარე მეორისადმი კბილ
მოჭრილნი არიან და მაშასადამე როდესაც გაცი-
ერთოს სიცოცხლე რაღაც უგემური და უხა-
ლოყო ღუჭვან ცხოვრებისა, იმ დროს დიმი-
ტრი ვიფიანისთანა კაცები არიან საჭირონი,
მაშინ იმისთანანი არიან სათაყვანონი. რადგან
მარტო მათ შეუძლიანთ ცხოვრების გაგემრიე-

ლებს, მარტო მათ შეუძლიანთ როგორც სა-
სოცაღოების აკრძალვით კერძო ჰილთა გულის
სინარულით ამკერება, მათ შეუძლიანთ მათის
სულის და გონების გაფრთხილება. .

უპირველესი ღირსება მაგკვარ ჰილთისა
არის რწმენა სასოცაღოებისა მათღამი როღე-
საც სასოცაღოებს რისიმე ან ვისიმე რწმენა
აქვს, მაშინ იმედიც უცხოველდებათ...

დიმიტრი ყიფიანი სწორედ ასეთი კაცია.
ჩვენ ხალხს სჯეროდა, რომ დიმიტრი თავის
ფარ-სმალს სმარობდა მსოლოდ იმ ჰილთა
მომღვრებად ვანც ურჩები ეგონა, ეველას
სჯეროდა ხასიათი დიმიტრისა ჩვენი ქვეყნის-
თანა ხალი კლდებისავით მტკიცე და შეურ-
ეველი იყო, ეველას სჯეროდა რომ დიმი-
ტრის უევარდა ჩვენი ხალხი და ქვეყანა და
მსოლოდ ამათის სიევარულით იბრუნებდა
იგი სულს. დიანს მთელს საქართველოს სჯე-
როდა, რომ.

ის კაცი იყო, ვით შეფერის კაცსა კაცობა..
მე ვეღარ ვნახავ იმის მსგავსს ჩემს სიცოცხლეში!

301.19

ე 492

ისე იტყობა

გრიგოლ ხარჭვაძის ქართულ წიგნის მდარეობა.

2013/3.17

5-

შანი. მანი. შანი